

„MIORIȚĂ LAIE, LAIE BUCĂLAIE ...” SAU DESPRE FORMAREA ȘI
DEZVOLTAREA STOCULUI LINGVISTIC INDIVIDUAL AL ELEVILOR

Olga Duțu

Universitatea Spiru Haret Constanța

*„Mioriță laie, laie bucălaie ...” ou quelques remarques sur la constitution et le développement
du stock linguistique individuel des apprenants (Résumé)*

Dans une étape de demythisation, étape dans laquelle la balade Miorita et des concepts tels „espace mioritic”, „esprit mioritic”, „attitude devant la mort” du peuple roumain ont été reconsidérés, proposer une discussion a partir de deux vers très connus ne semble pas de mise.

Et porutant, nous allons essayee de démontrer, en partant de ces deux vers, les éléments suivants: 1) le rôle du contexte affectif dans le décodage sémantique et 2) la nécessité d’aborder le niveau lexical dans la lecture, afin d’obtenir une réception correcte de l’image poétique.

0. Într-o etapă a demitizărilor, în care balada „Miorița” și concepte ca „spațiu mioritic”, „spirit mioritic”, „atitudinea în fața morții” a poporului român au fost reconsiderate, a propune o discuție generată de două versuri arhicunoscute pare neinspirată.

Și totuși, vom încerca să demonstrăm pornind de la aceste versuri: 1) rolul contextului afectiv în decodare semantică și 2) necesitatea abordării nivelului lexical al lecturii pentru receptarea corectă a imaginii poetice.

1. Conceptul de lectură a fost definit ca un comportament uman sau o activitate compusă dintr-o mulțime de procese, diversificate în funcție de finalitatea urmărită, de textul respectiv, de treptele de realizare atinse și de etapele învățaturii.¹

2. Lectura se realizează la următoarele niveluri: receptarea informației la nivelul senzorial brut (vederea unui text scris); decodarea propriu-zis perceptuală a textului; decodarea propriu-zis lingvistică, interpretarea secvenței în funcție de ansamblurile, de indicatorii non-verbali situaționali, de emițător etc., semnificațiile devenind sensuri și interpretarea estetică-stilistică, în cazul unui text literar.²

3. Vom insista asupra a doi factori importanți ai receptării textului literar, și anume decodarea propriu-zis lingvistică și rolul contextului în modificarea semnificației unor cuvinte, pornind de la rezultatele unor teste aplicate unor elevi din clasele finale ale

¹ Duțu, Olga, Didactica limbii române și comunicării în ciclul primar, Europolis, Constanța, 2002, p. 30.

² Slama-Cazacu, Tatiana, Diverse finalități și niveluri de complexitate ale lecturii. Introducere la un simpozion, în T. Slama-Cazacu și O. Duțu (red.), « Lectura – diverse finalități și niveluri de complexitate », Constanța, SSF, 1990, p. 17.

liceului, unor studenți din colegiul pedagogic, dar și unor intelectuali din domenii diverse cu privire la sensul cuvintelor „laie” și „bucălaie” din celebra baladă, studiată în ultimii 30 de ani, până în 1990, în clasa a VIII a.

4. Majoritatea persoanelor testate au răspuns că-și reprezintă miorița ca fiind *albă*, cu blana *creață* și capul *rotund*. Surprinderea celor testați a fost mare când au aflat că, de fapt, miorița avea lână neagră și botul negru, conform sensului cuvintelor care o descriu în baladă.

Cuvântul *lai*, *laie*, *lăi* este un adjectiv popular care înseamnă *negru* sau *negru amestecat* cu alb. Apare în expresii vechi ca: *ba e laie*, *ba-i bălaie*, *că e laie*, *că-i bălaie*, cu sensul „ba una ba alta”, „așa și pe dincolo”, „ori laie, ori bălaie” = ori una, ori alta, alege; „nici laie, nici bălaie” = nici așa, nici așa. DEX trimite pentru comparație la cuvântul albanez *lajá*, cunoscut și în dialectul aromân.

Discuțiile cu subiecții testați au motivat decodarea lingvistică a cuvântului *laie* cu sensul de *alb* prin contaminarea acestuia cu cuvântul *bălaie*, care, despre oameni și părul lor, înseamnă *blond*, iar despre animale *plăvan*, care substantivizat, a devenit nume dat vacilor sau iepelor albe. Cuvântul apare în expresii ca: *a înțârcat bălaia* = s-a isprăvit cu posibilitatea de a profita de slăbiciunea sau de munca altuia; s-a terminat cu foloasele ușor obținute. Expresia populară *a intrat bălaia în sat* înseamnă *s-a luminat de ziuă*, iar *ori laie, ori bălaie* v. *laie*.

Pentru cel de-al doilea cuvânt, *bucălaie* a fost recunoscută confuzia cu cuvântul *bucălat*, adjectiv, compus prin contopire, care are obrazul *grăsuț*, *durduliu*, în DEX fiind inserate ca sinonime și *bucălai*, *bucăliu*, *busnat*. Pentru *bucăliu*, *bucălie*, *bucălii*, DEX presupune contaminarea între *bucălat* și *grăsuliu*, *durduliu*.

Pentru cuvântul *bucălaie*, *bucălai*, DEX precizează că este vorba de oaie cu botul și extremitățile membrelor negre sau castanii – închis, cuvânt compus prin contopire din *bucă* (gură, bot) și *laie* (neagră).

5. Analiza rezultatelor acestui test reliefează, în primul rând, insuficienta atenție acordată de unii profesori de limba română decodării lingvistice a textului literar, explicării cuvintelor noi, preocupați îndeosebi de înțelegerea semnificației mitului, de motive, de portretul ciobănelului și al măicuței, de alegoria moarte-nuntă, de muzicalitatea versurilor etc.

Reforma curriculară în învățământul preuniversitar, prin mutarea accentului pe formarea capacității de comunicare orală și scrisă a elevilor, acordă importanță cuvenită decodării lingvistice a textului, factor de care trebuie să țină seama actualii și viitorii institutori și profesori de limba română.

Insistența, în comentarea textului, asupra afecțiunii mioriței personificate față de ciobănel proiectează asupra ei o lumină idealizatoare, și de aici reprezentarea ei din răspunsurile subiecților testați: albă, cu blana creață și capul rotund, ca în desenele din abecedar reprezentând miei întotdeauna albi și cu capul rotund, și uneori din grafica ilustrativă a baladei. De fapt, miorița se distinge de restul turmei alcătuite din oi cu lână albă, tocmai fiind neagră și cu botul negru; semn al unicității.

Contextul afectiv influențează, în cazul acesta, decodarea lingvistică a celor două cuvinte: *laie* și *bucălaie*, efect corelat cu neexplicarea sensului și semnificației acestora.

6. Se impune, la nivelul învățământului preuniversitar, abordarea atentă a decodării lingvistice a textului, în procesul formării și dezvoltării stocului lingvistic individual.

În pregătirea metodică a institutorilor și a profesorilor filologi este necesară abordarea teoretică și practică a acestor componente ale formării capacităților de comunicare orală și scrisă a elevilor, pe toate treptele școlarizării.

Reforma curriculară, reflectată în ponderea componentei lexicale a decodării textelor, în programele analitice și în manualele alternative, ține seama de importanța acestui demers didactic, dar în formarea inițială și permanentă a cadrelor didactice în acest sens sunt necesare clarificări și ierarhizării metodologice.

BIBLIOGRAFIE

Dușu, Olga, *Didactica limbii române și comunicării în ciclul primar*, Europolis, Constanța, 2002.

Slama-Cazacu, Tatiana, *Diverse finalități și niveluri de complexitate ale lecturii. Introducere la un simpozion*, în T.Slama-Cazacu și Olga Dușu (red.), "Lectura-diverse finalități și niveluri de complexitate", Constanța, SSF, 1990.